

**OILADA BOSHLANG'ICH SINFGA TAYYORLOV GURUHI
BOLALARNING IJTIMOIIY XUSUSIYATLARINI
SHAKLLANTIRISH**

Latipova Ferangiz Lochin qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti Ta'lim va tarbiya nazariya
va metodikasi yo'nalishi 2-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: f.f.f.d (PhD) dotsent **Akramova G.R.**

Annotatsiya: *Mazkur maqolada oilada boshlang'ich sinfga tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarning ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda bolalarda ijtimoiy moslashuv, muloqot madaniyati, mustaqillik, hamkorlikda ishlash va xulq-atvor ko'nikmalarini rivojlantirishda oilaning tutgan o'rni pedagogik-psixologik jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, ota-onalar bilan samarali hamkorlikni tashkil etish, oilaviy tarbiya muhitining bolaning maktab ta'limiga tayyorgarligiga ta'siri ochib berilgan. Tadqiqot jarayonida kuzatish, suhbat, so'rovnomalar va pedagogik tahlil metodlaridan foydalanilgan. Maqola natijalari boshlang'ich ta'lim amaliyotida va ota-onalar bilan ishlashda metodik ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *oilaviy tarbiya, maktabga tayyorlov, ijtimoiy xususiyatlar, ijtimoiy moslashuv, boshlang'ich ta'lim, ota-ona va bola hamkorligi.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются вопросы формирования социальных качеств детей подготовительных групп к начальному обучению в условиях семьи. С педагогико-психологической точки зрения анализируется роль семьи в развитии у детей социальных навыков, культуры общения, самостоятельности, сотрудничества и*

поведенческих умений. Особое внимание уделено организации эффективного взаимодействия родителей с детьми и влиянию семейной воспитательной среды на готовность ребенка к школьному обучению. В исследовании использованы методы наблюдения, беседы, анкетирования и педагогического анализа. Материалы статьи могут быть использованы в практике начального образования и в работе с родителями.

Ключевые слова: семейное воспитание, подготовка к школе, социальные качества, социальная адаптация, начальное образование, взаимодействие родителей и детей.

Abstract: This article examines the formation of social characteristics of children in preparatory groups for primary school within the family environment. From a pedagogical and psychological perspective, the role of the family in developing children's social adaptation, communication skills, independence, cooperation, and behavioral competencies is analyzed. Special attention is paid to the organization of effective parent-child interaction and the influence of the family educational environment on children's readiness for primary education. Observation, interviews, questionnaires, and pedagogical analysis methods were used in the study. The findings of the article have practical significance for primary education and parental involvement.

Keywords: family education, school readiness, social characteristics, social adaptation, primary education, parent-child interaction.

Bugungi kunda ta'lim tizimida bolaning maktabga tayyorgarlik darajasi nafaqat bilim va ko'nikmalar bilan, balki uning ijtimoiy rivojlanganligi bilan ham belgilanmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinfga tayyorlov guruhi yoshidagi

bolalarda ijtimoiy xususiyatlarning shakllanishi ularning keyingi ta'lim faoliyatiga moslashuvda muhim omil hisoblanadi. Ushbu jarayonda oila bolaning birinchi va asosiy ijtimoiy muhit sifatida yetakchi o'rin tutadi. Bola jamiyatdagi dastlabki ijtimoiy tajribani aynan oilada egallaydi, muloqot, xulq-atvor, mas'uliyat va hamkorlik kabi ko'nikmalarni shu muhitda shakllantiradi. Shu sababli oilada boshlang'ich sinfga tayyorlov guruhi bolalarining ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

Boshlang'ich sinfga tayyorlov yoshidagi bolalarning ijtimoiy xususiyatlari

Boshlang'ich sinfga tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarda ijtimoiy xususiyatlar asosan muloqotga kirishish, kattalar va tengdoshlar bilan o'zaro munosabat o'rnatish, umumiy qoidalarga rioya qilish hamda mustaqil faoliyat ko'rsatish orqali namoyon bo'ladi. Ushbu yosh davrida bolaning xulq-atvori hali barqaror shakllanmagan bo'lib, u ko'proq kattalar namunasiga taqlid qilish orqali rivojlanadi. Shu bois ota-onaning shaxsiy namunasi bolaning ijtimoiy rivojida muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy xususiyatlar tarkibiga bolaning o'z fikrini ifodalash qobiliyati, tinglash madaniyati, hamkorlikda ishlashga tayyorligi, muammoli vaziyatlarda o'zini tuta bilishi ham kiradi. Bu sifatlar keyinchalik bolaning maktab jamoasiga moslashuvini yengillashtiradi.

Oilaning bolalar ijtimoiy rivojidagi pedagogik ahamiyati

Oilada bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Oiladagi munosabatlar tizimi, tarbiyaviy muhit, ota-onaning pedagogik savodxonligi bolaning ijtimoiy xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar oilada o'zaro hurmat, hamkorlik va mas'uliyat tamoyillari ustuvor bo'lsa, bola ham ushbu qadriyatlarni o'zlashtiradi. Ota-onaning bola bilan muloqoti, uni

tinglashi, fikrini hurmat qilishi bolada o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantiradi. Bu esa ijtimoiy faollikning rivojlanishiga xizmat qiladi. Aksincha, oilada e'tiborsizlik yoki keskin munosabatlar mavjud bo'lsa, bolaning ijtimoiy moslashuvi qiyinlashadi.

Ijtimoiy xususiyatlarni shakllantirishda qo'llaniladigan metodlar

Oilaviy sharoitda bolalarning ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirishda quyidagi pedagogik metodlar samarali hisoblanadi:

- suhbat metodi orqali bolada muloqot madaniyatini rivojlantirish;
- birgalikdagi faoliyatlar orqali hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirish;
- kundalik vazifalar orqali mas'uliyat va mustaqillikni rivojlantirish;
- rag'batlantirish va ijobiy baholash orqali ijtimoiy faollikni oshirish.

Mazkur metodlarning tizimli qo'llanilishi bolada ijtimoiy tajribaning boyishiga va maktab muhitiga muvaffaqiyatli moslashuviga xizmat qiladi.

Oilaviy muhitning bolaning ijtimoiy moslashuviga ta'siri

Boshlang'ich sinfga tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarda ijtimoiy moslashuv jarayoni ko'p jihatdan oiladagi psixologik muhit bilan bog'liq. Oilada sog'lom emotsional muhit mavjud bo'lsa, bola o'zini erkin his qiladi, atrofdagilar bilan muloqotga oson kirishadi va yangi sharoitlarga tez moslashadi. Ijtimoiy moslashuv bolaning faqat tashqi muhitga moslashuvi emas, balki o'z xatti-harakatlarini ijtimoiy me'yorlar asosida boshqara olish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Oilada bolaga beriladigan e'tibor, mehr-muhabbat va qo'llab-quvvatlash uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. O'ziga ishongan bola esa maktab muhitida faol, tashabbuskor

va ijtimoiy jihatdan barqaror bo'ladi. Shu sababli ota-onalar tomonidan yaratilgan tarbiyaviy muhit bolaning ijtimoiylashuv jarayonida asosiy tayanch vazifasini bajaradi.

Ota-onalarning pedagogik madaniyati va uning ahamiyati

Ota-onalarning pedagogik madaniyati bolalarning ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirishda muhim omillardan biridir. Pedagogik madaniyat deganda ota-onalarning bolaga nisbatan ongli munosabati, tarbiya usullarini to'g'ri tanlashi va bolaga individual yondashuvni amalga oshirishi tushuniladi. Agar ota-ona bolaning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tarbiya olib borsa, bu bolaning ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Pedagogik madaniyatga ega ota-onalar bolani jazolashdan ko'ra tushuntirish, buyruq berishdan ko'ra muloqot qilish yo'lini tanlaydi. Bunday yondashuv bola shaxsida ijtimoiy mas'uliyat, hurmat va o'zini boshqara olish kabi sifatning shakllanishiga xizmat qiladi.

Oilada ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishning amaliy shakllari

Oilaviy sharoitda bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun turli amaliy shakllardan foydalanish mumkin. Jumladan, kundalik hayotdagi vaziyatlardan to'g'ri foydalanish bolaning ijtimoiy tajribasini boyitadi. Masalan, uy yumushlariga jalb etish orqali bolada mas'uliyat hissi, o'z vazifasini bajara olish va boshqalar bilan hamkorlik qilish ko'nikmalari rivojlanadi. Shuningdek, oilada rol o'yinlar, suhbatlar va birgalikdagi qaror qabul qilish jarayonlari bolaning ijtimoiy fikrlashini shakllantiradi. Bunday faoliyatlar orqali bola o'z fikrini bildirish, boshqalarni tinglash va kelishuvga erishish ko'nikmalarini egallaydi. Bu esa uning maktab jamoasiga moslashuvini osonlashtiradi.

Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati

Mazkur tadqiqot davomida olingan natijalar boshlang'ich ta'lim amaliyotida va ota-onalar bilan olib boriladigan tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari asosida ota-onalar uchun tavsiyalar ishlab chiqish, oilaviy tarbiya jarayonini takomillashtirish va bolalarda ijtimoiy xususiyatlarni shakllantirishga qaratilgan metodik ko'rsatmalar tayyorlash mumkin. Shuningdek, ushbu ilmiy xulosalar maktabgacha ta'lim muassasalari va boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun ham amaliy qo'llanma vazifasini bajaradi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot davomida oilada boshlang'ich sinfga tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarning ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirish masalasi pedagogik va psixologik jihatdan kompleks tarzda o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bolaning ijtimoiy rivojlanish darajasi bevosita oilaviy tarbiya muhiti, ota-onaning pedagogik madaniyati va ular tomonidan qo'llanilayotgan tarbiyaviy yondashuvlarga bog'liqdir. Oila bolani jamiyatga tayyorlovchi dastlabki va eng muhim ijtimoiy institut sifatida uning shaxs sifatida kamol topishida yetakchi o'rin egallaydi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, boshlang'ich sinfga tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarda ijtimoiy xususiyatlar, jumladan, muloqotga kirishish, o'z fikrini erkin ifodalash, tengdoshlar bilan hamkorlik qilish, ijtimoiy me'yor va qoidalarga amal qilish ko'nikmalari asosan oilaviy sharoitda shakllanadi. Oilada yaratilgan sog'lom psixologik muhit bolada ijtimoiy moslashuvning tez va samarali kechishini ta'minlaydi. Aksincha, tarbiyaviy jarayonda izchillikning yetishmasligi bolaning jamoadagi moslashuv jarayonini murakkablashtiradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida ota-onalarning bola bilan olib boradigan muloqoti sifati bolaning ijtimoiy faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Ota-onaning bolaga nisbatan e'tiborli, tushunuvchi va qo'llab-quvvatlovchi munosabati bolada o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantirib, uning ijtimoiy tashabbuskorligini oshiradi. Bunday bolalar maktab muhitida faol ishtirok etib, o'qituvchi va tengdoshlar bilan ijobiy munosabat o'rnatishga moyil bo'ladilar. Tadqiqot natijalariga ko'ra, oilada bolalarning ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirish jarayonida maqsadga yo'naltirilgan pedagogik metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, suhbat, kuzatish, birgalikdagi faoliyat, rag'batlantirish va ijobiy baholash kabi metodlarning tizimli qo'llanilishi bolada ijtimoiy mas'uliyat, mustaqillik va hamkorlik ko'nikmalarining rivojlanishiga xizmat qiladi. Ushbu metodlarning oila sharoitida to'g'ri tashkil etilishi bolaning maktab ta'limiga tayyorgarlik darajasini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqot davomida shuningdek, ota-onalar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati ham asoslab berildi. Ota-onalar bilan tizimli va maqsadli ish olib borish orqali bolalarning ijtimoiy rivojlanishida uzviylik ta'minlanadi. Bunda pedagoglar tomonidan ota-onalarga metodik tavsiyalar berilishi, tarbiyaviy jarayonga ilmiy yondashuvni tatbiq etish muhim hisoblanadi. Mazkur hamkorlik natijasida bola tarbiyasida yagona talab va yondashuv shakllanadi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, oilada boshlang'ich sinfga tayyorlov guruhi bolalarining ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirish ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, ushbu jarayonning samaradorligi ota-onalarning pedagogik savodxonligi, oilaviy muhit sifati va tarbiyaviy ishlarning tizimlilikiga bog'liqdir. Tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar boshlang'ich ta'lim amaliyotida, maktabgacha ta'lim

muassasalari faoliyatida hamda ota-onalar bilan ishlash jarayonida keng qo'llanishi mumkin. Mazkur tadqiqotning ilmiy natijalari kelgusida bolalarning ijtimoiy rivojlanishini chuqurroq o'rganishga qaratilgan ilmiy izlanishlar uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi hamda boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishga o'z hissasini qo'shadi.